

THE ECONOMIC LIFE OF UZBEKISTAN IN THE 1920S–1930S

Mekhrangiz Alisherovna Niyazova

Second-Year Student, Faculty of History

Jizzakh State Pedagogical University

Jizzakh, Uzbekistan

ABOUT ARTICLE

Key words: Uzbekistan, economy, NEP, industrialization, collectivization, cotton production, Soviet policy, agriculture, industry, Five-Year Plan.

Received: 14.07.26

Accepted: 15.07.26

Published: 16.07.26

Abstract: This article examines the economic development of Uzbekistan during the 1920s and 1930s. It analyzes the implementation of the New Economic Policy (NEP), industrialization, and agricultural collectivization, as well as their impact on the country's economy. The study is based on historical documents, archival materials, and scholarly literature. Particular attention is paid to cotton monoculture, industrial growth, and the socio-economic consequences of Soviet economic policy. The findings contribute to a better understanding of the formation of Uzbekistan's economy during the Soviet era.

1920–1930-YILLARDA O‘ZBEKISTONNING IQTISODIY HAYOTI

Mexrangiz Alisherovna Niyazova

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Tarix fakulteti II bosqich talabasi

Jizzax, O‘zbekiston

MAQOLA HAQIDA

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, iqtisodiyot, NEP, sanoatlashtirish, kollektivlashtirish, paxtachilik, sovet siyosati, qishloq xo‘jaligi, sanoat, besh yillik reja.

Annotatsiya: Ushbu maqolada 1920–1930-yillarda O‘zbekiston hududida amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar, yangi iqtisodiy siyosat (NEP), sanoatlashtirish va qishloq xo‘jaligini jamoalashtirish jarayonlari ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda Sovet hokimiyatining iqtisodiy siyosati, uning ishlab chiqarish, qishloq xo‘jaligi va aholi turmush darajasiga ta’siri yoritilgan. Shuningdek, paxta yakkahokimligi, kollektivlashtirish siyosati

hamda ularning ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarini tarixiy manbalar asosida baholangan. Tadqiqot natijalari O'zbekiston iqtisodiyotining Sovet davridagi shakllanish bosqichlarini chuqur anglashga xizmat qiladi.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ УЗБЕКИСТАНА В 1920–1930-Е ГОДЫ

Мехрангиз Алишеровна Ниязова

Студентка 2-го курса исторического факультета

Джизакского государственного педагогического университета

Джизак, Узбекистан

О СТАТЬЕ

Ключевые слова: Узбекистан, экономика, НЭП, индустриализация, коллективизация, хлопководство, советская политика, сельское хозяйство, промышленность, пятилетний план.

Аннотация: В данной статье анализируется экономическое развитие Узбекистана в 1920–1930-х годах. Особое внимание уделяется новой экономической политике (НЭП), индустриализации, коллективизации сельского хозяйства и их влиянию на экономику республики. Исследование основано на исторических документах, архивных материалах и научной литературе. Рассматриваются особенности развития промышленности, сельского хозяйства, хлопковой монокультуры и социально-экономические последствия советской экономической политики. Результаты исследования позволяют глубже понять процесс формирования экономики Узбекистана в советский период.

Kirish. 1920–1930-yillar O'zbekiston tarixida iqtisodiy taraqqiyotning yangi bosqichi sifatida muhim o'rin tutadi. Aynan shu davrda mamlakat iqtisodiyoti Sovet Ittifoqining markazlashgan reja tizimiga moslashtirildi. Yangi iqtisodiy siyosatning joriy etilishi, keyinchalik esa sanoatlashtirish va kollektivlashtirish siyosatining amalga oshirilishi respublika iqtisodiyotining rivojlanish yo'nalishini tubdan o'zgartirdi[1]. Mazkur davrni o'rganish bugungi iqtisodiy islohotlarni tarixiy tajriba asosida baholash, iqtisodiy boshqaruv tizimining evolyutsiyasini tushunish hamda paxta yakkahokimligining uzoq muddatli oqibatlarini ilmiy tahlil qilish nuqtai nazaridan dolzarb hisoblanadi.

Metodlar va o'rganilganlik darajasi. Tadqiqotda tarixiylik, tizimli tahlil, qiyosiy va statistik metodlardan foydalanildi. Sovet davriga oid arxiv hujjatlari, hukumat qarorlari, iqtisodiy

hisobotlar hamda zamonaviy tarixchi olimlarning ilmiy ishlari tahlil qilindi. Mavzu bo'yicha ko'plab tadqiqotlar mavjud bo'lsa-da, iqtisodiy siyosatning mahalliy aholiga ta'siri, kollektivlashtirishning ijtimoiy oqibatlari va sanoatlashtirishning hududiy xususiyatlari hali ham ilmiy bahs mavzusi bo'lib qolmoqda.

Tadqiqot natijalari. 1920-yillarning boshlarida fuqarolar urushi va iqtisodiy tanazzul oqibatida O'zbekiston iqtisodiyoti og'ir ahvolda edi. Korxonalarning aksariyati faoliyatini to'xtatgan, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi keskin kamaygan edi. 1921-yilda Sovet hukumati tomonidan Yangi iqtisodiy siyosat (NEP) joriy qilinib, xususiy savdo va kichik tadbirkorlikka ma'lum darajada ruxsat berildi[10]. Bu siyosat iqtisodiyotning qisqa muddat ichida tiklanishiga xizmat qildi.

1920–1930-yillar O'zbekiston tarixida iqtisodiy tizim tubdan o'zgargan davr hisoblanadi. Bu yillarda mamlakat sobiq Turkiston o'lkasi hamda Buxoro va Xorazm xalq respublikalari negizida Sovet hokimiyati tarkibiga kiritildi[7]. 1924-yilda o'tkazilgan milliy-hududiy chegaralanish natijasida O'zbekiston Sovet Sotsialistik Respublikasi tashkil etildi va respublika iqtisodiyoti markazlashgan reja asosida boshqarila boshladi. 1921-yilda Sovet hukumati tomonidan Yangi iqtisodiy siyosat (NEP) joriy etildi[9]. Uning asosiy maqsadi fuqarolar urushi oqibatida izdan chiqqan iqtisodiyotni tiklashdan iborat edi. Ushbu siyosat asosida dehqonlardan mahsulotni majburiy tortib olish bekor qilinib, uning o'rniga oziq-ovqat solig'i joriy etildi. Dehqonlarga ortiqcha mahsulotlarini bozorda sotishga ruxsat berildi, kichik xususiy korxonalar va hunarmandchilik faoliyatiga imkon yaratildi. Natijada qishloq xo'jaligi, savdo va hunarmandchilik asta-sekin tiklana boshladi, biroq yirik sanoat korxonalari, banklar va tashqi savdo davlat nazoratida saqlab qolindi.

1920–1930-yillar O'zbekiston iqtisodiyoti tarixida keskin o'zgarishlar yuz bergan davr hisoblanadi. Bu yillarda mamlakat iqtisodiyoti Sovet Ittifoqining markazlashgan boshqaruv tizimiga to'liq bo'ysundirildi. O'zbekiston tabiiy boyliklari, yer-suv resurslari va mehnat kuchidan butun Ittifoq manfaatlari yo'lida foydalanish siyosati olib borildi. Natijada iqtisodiyotning deyarli barcha tarmoqlari qayta tashkil etildi. Bu davrda amalga oshirilgan islohotlar sanoatning rivojlanishiga yordam bergan bo'lsa-da, ular mahalliy aholining iqtisodiy manfaatlariga har doim ham mos kelmadi.

1924-yilda milliy-hududiy chegaralanish o'tkazilib, O'zbekiston Sovet Sotsialistik Respublikasi tashkil topdi. Respublika tashkil etilgach, iqtisodiyot Moskvada ishlab chiqilgan besh yillik rejalar asosida boshqarildi. Mahalliy hokimiyat organlari iqtisodiy masalalarda mustaqil qaror qabul qila olmas edi. Barcha muhim qarorlar markaz tomonidan belgilanardi. Shu sababli O'zbekiston iqtisodiyoti umumittifoq xo'jaligining xomashyo bazasiga aylantirildi.

1920-yillarning boshlarida urush va inqilob oqibatida iqtisodiyot og'ir ahvolga tushib qolgandi. Sug'orish inshootlarining bir qismi vayron bo'lgan, ekin maydonlari qisqargan, ishlab chiqarish hajmi kamaygan edi. Shu sababli yangi irrigatsiya tizimlarini tiklash va mavjud kanallarni ta'mirlash ishlari olib borildi. Zarafshon, Qashqadaryo, Surxondaryo va Farg'ona vodiysidagi sug'orish tarmoqlari kengaytirildi. Sug'oriladigan yerlarning ortishi paxta yetishtirishni ko'paytirishga xizmat qildi.

O'zbekistonda qishloq xo'jaligi iqtisodiyotning yetakchi tarmog'i bo'lib qoldi. Sovet hukumati respublikani paxta xomashyosi yetkazib beruvchi hudud sifatida rivojlantirishni maqsad qildi. Shu sababli paxta ekin maydonlari keskin kengaytirildi. G'alla, sabzavot va chorvachilik uchun ajratilgan yerlar qisqartirildi. Natijada aholini oziq-ovqat bilan ta'minlashda muammolar yuzaga keldi. Don va boshqa oziq-ovqat mahsulotlari Rossiya hamda boshqa hududlardan keltirila boshlandi. Bu esa O'zbekistonning iqtisodiy jihatdan markazga qaramligini yanada kuchaytirdi.

1926–1929-yillarda yer-suv islohotlari amalga oshirildi. Islohot davomida yirik yer egalari va diniy muassasalarga tegishli yerlarning bir qismi davlat tasarrufiga olindi. Bu yerlarning ayrim qismi kam yerli va yersiz dehqonlarga berildi. Biroq bu holat uzoq davom etmadi, chunki oradan ko'p o'tmay dehqon xo'jaliklari kolxoz va sovxozlarga birlashtirildi. Natijada dehqonlar o'z yerlariga egalik qilish huquqidan mahrum bo'ldilar.

1929-yildan boshlab yalpi kollektivlashtirish siyosati amalga oshirildi. Dehqon xo'jaliklari majburiy ravishda jamoa xo'jaliklariga birlashtirildi. Qarshilik ko'rsatgan dehqonlar “quloq” deb e'lon qilinib, ularning mol-mulki musodara qilindi, ko'plab oilalar Sibir, Qozog'iston va boshqa hududlarga surgun qilindi. Kollektivlashtirish natijasida qishloq xo'jaligida mehnat unumdorligi pasaydi, chorva mollari soni keskin kamaydi va ayrim hududlarda oziq-ovqat tanqisligi yuzaga keldi.

1928-yildan boshlab birinchi besh yillik reja asosida sanoatlashtirish siyosati boshlandi. Sanoatni rivojlantirishdan asosiy maqsad paxta xomashyosini qayta ishlash va tabiiy boyliklardan samarali foydalanish edi. Shu yillarda paxta tozalash zavodlari, yog'-moy korxonalari, ipak yigiruv fabrikalari, g'isht zavodlari, sement ishlab chiqarish korxonalari hamda oziq-ovqat sanoati korxonalari qurildi yoki qayta ta'mirlandi. Toshkent, Samarqand, Buxoro, Andijon, Qo'qon va Farg'ona shaharlari sanoat markazlariga aylana boshladi.

Energetika tarmog'iga ham katta e'tibor qaratildi. Elektr energiyasiga bo'lgan talab ortgani sababli yangi elektr stansiyalari qurildi, mavjudlari kengaytirildi. Elektrlashtirish natijasida korxonalar ishlab chiqarish quvvati oshdi. Bu jarayon sanoatning rivojlanishiga va yangi ish o'rinlarining yaratilishiga yordam berdi.

Transport tizimi ham iqtisodiy rivojlanishning muhim omillaridan biri bo'ldi. Temir yo'llar ta'mirlandi va yangi yo'nalishlar qurildi.

Avtomobil transporti rivojlantirildi, ko'priklar va avtomobil yo'llari barpo etildi. Telefon va telegraf aloqa tizimi kengaydi. Bu o'zgarishlar sanoat mahsulotlari va qishloq xo'jaligi xomashyosini tashishni tezlashtirdi hamda ichki savdoning rivojlanishiga xizmat qildi.

Hunarmandchilik va kichik ishlab chiqarish korxonalari dastlab NEP davrida faoliyat yuritgan bo'lsa-da, 1930-yillarga kelib ularning aksariyati davlat tasarrufiga o'tkazildi. Xususiy tadbirkorlik deyarli tugatildi. Barcha ishlab chiqarish vositalari davlat mulkiga aylantirildi. Bu esa bozor munosabatlarining cheklanishiga olib keldi.

Mehnat resurslaridan foydalanishda ham katta o'zgarishlar yuz berdi. Sanoat korxonalariga malakali ishchilar tayyorlash maqsadida texnikumlar, fabrika-zavod o'quv maktablari tashkil etildi. Qishloqlardan minglab yoshlar sanoat markazlariga ishga jalb qilindi. Ayollar mehnatidan keng foydalanish siyosati olib borildi. Ularning ishlab chiqarishdagi ishtiroki oshdi, biroq mehnat sharoitlari ko'pincha og'ir edi.

1930-yillarda iqtisodiyotni boshqarishda reja tizimi to'liq shakllandi. Har bir korxona va kolxoz davlat tomonidan belgilangan rejani bajarishi shart edi. Mahsulot ishlab chiqarish hajmi, ekin maydonlari, hosildorlik va boshqa ko'rsatkichlar markaz tomonidan belgilanardi. Rejani bajarmagan rahbarlar va ishchilar jazolanishi mumkin edi. Bu tizim iqtisodiyot ustidan davlat nazoratini yanada kuchaytirdi.

O'zbekiston iqtisodiyotining asosini qishloq xo'jaligi tashkil etganligi sababli Sovet hukumati respublikani paxta yetishtirishga ixtisoslashtirish siyosatini olib bordi. Sug'oriladigan yerlar kengaytirildi, yangi kanallar qazildi va paxta ekin maydonlari yil sayin oshirildi. Natijada g'alla, sabzavot va boshqa oziq-ovqat ekinlari maydoni qisqarib, respublika paxta yetishtirishga qaram hududga aylandi. 1929-yildan boshlab qishloq xo'jaligida yalpi kollektivlashtirish siyosati amalga oshirildi. Dehqon xo'jaliklari majburiy ravishda kolxoz va sovxozlarga birlashtirildi, xususiy mulk bekor qilindi, boy dehqonlar "quloq" sifatida e'lon qilinib, mol-mulkidan mahrum etildi va ko'plari surgun qilindi[5]. Chorva mollari davlat tasarrufiga o'tkazildi, dehqonlarning mehnatga qiziqishi pasaydi va qishloq xo'jaligida jiddiy qiyinchiliklar yuzaga keldi.

1928-yildan boshlab birinchi besh yillik reja asosida sanoatlashtirish siyosati amalga oshirildi. Respublikada paxta tozalash zavodlari, yog'-moy korxonalari, ipakchilik fabrikalari, oziq-ovqat sanoati korxonalari hamda qurilish materiallari ishlab chiqaruvchi korxonalar barpo etildi. Elektr energiyasi ishlab chiqarish hajmi oshirildi, yangi elektr stansiyalari qurildi. Shu bilan birga temir yo'llar kengaytirildi, avtomobil yo'llari qurildi, telefon va telegraf tarmoqlari

rivojlantirildi. Transport tizimining kengayishi paxta va boshqa mahsulotlarni Sovet Ittifoqining markaziy hududlariga tezroq yetkazib berishga xizmat qildi.

Bu davrda ishsizlik rasman tugatilgani eʼlon qilinib, korxonalar va kolxozlarda yangi ish oʻrinlari yaratildi. Biroq ishchilar va dehqonlar ogʻir mehnat sharoitida ishlashga majbur boʻldilar, ish haqi past boʻldi hamda oziq-ovqat va sanoat mahsulotlari taqchilligi saqlanib qoldi. Davlat iqtisodiyotning barcha sohalarini qatʼiy nazorat ostiga oldi. Natijada 1930-yillarga kelib Oʻzbekistonda sanoat ishlab chiqarishi maʼlum darajada rivojlandi, yangi korxonalar qurildi va transport infratuzilmasi yaxshilandi[8]. Ammo respublika iqtisodiyoti asosan paxtachilikka qaram boʻlib qoldi, kollektivlashtirish siyosati dehqonlar manfaatiga katta zarar yetkazdi, xususiy mulk tugatildi va Oʻzbekiston iqtisodiyoti Sovet Ittifoqining markazlashgan reja tizimiga toʻliq boʻysundirildi. Shu sababli 1920–1930-yillar Oʻzbekiston tarixida bir tomondan sanoat va infratuzilmaning rivojlanishi, ikkinchi tomondan esa paxta yakkahokimligi, majburiy kollektivlashtirish va iqtisodiy qaramlikning kuchayishi bilan tavsiflanadi.

1924-yilda Oʻrta Osiyoda milliy-hududiy chegaralanish oʻtkazilib, Oʻzbekiston Sovet Sotsialistik Respublikasi tashkil etildi[2]. Respublika iqtisodiyoti ittifoqning yagona xoʻjalik tizimiga kiritildi. Natijada sanoat, transport va qishloq xoʻjaligida markaz tomonidan belgilangan rejalarga amal qilina boshlandi.

1925-yildan boshlab Oʻzbekistonda Sovet hokimiyatining iqtisodiy siyosati toʻliq amalga oshirila boshlandi. VKP(b) rahbariyati V.I. Lenin ilgari surgan sotsializm qurish rejasini hayotga tatbiq etishga kirishdi[6]. Ushbu siyosatning asosiy yoʻnalishlari mamlakatni sanoatlashtirish, qishloq xoʻjaligini jamoalashtirish va madaniy oʻzgarishlarni amalga oshirishdan iborat edi. Sovet rahbariyati Oʻzbekiston iqtisodiyotini markazlashgan reja asosida rivojlantirishni maqsad qildi. Natijada yangi sanoat korxonalari qurildi, paxta yetishtirish kengaytirildi, dehqon xoʻjaliklari kolxoz va sovxozlarga birlashtirildi. Bu siyosat sanoatning rivojlanishiga xizmat qilgan boʻlsa-da, xususiy mulkning tugatilishi, majburiy jamoalashtirish va paxta yakkahokimligining kuchayishi kabi salbiy oqibatlarni ham keltirib chiqardi.

1928-yildan boshlab birinchi besh yillik reja amalga oshirildi[7]. Uning asosiy maqsadi sanoatni jadal rivojlantirish edi. Toshkent, Samarqand, Fargʻona va Chirchiqda yangi sanoat korxonalari barpo etildi[4]. Energetika, qurilish materiallari, oziq-ovqat va toʻqimachilik sanoati rivojlantirildi. Temir yoʻllar kengaytirildi, elektr stansiyalari qurildi va ishlab chiqarish hajmi sezilarli darajada oshdi.

Qishloq xoʻjaligida esa 1929-yildan boshlab ommaviy kollektivlashtirish siyosati boshlandi[4]. Dehqon xoʻjaliklari kolxoz va sovxozlarga birlashtirildi. Xususiy mulkchilik keskin cheklandi. Ushbu siyosat natijasida qishloq xoʻjaligi davlat nazoratiga oʻtdi, biroq koʻplab

dehqonlar o'z xo'jaliklaridan ayrildi. Majburiy kollektivlashtirish ayrim hududlarda noroziliklarga sabab bo'ldi va qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishida vaqtinchalik pasayish kuzatildi.

Bu davr iqtisodiyotining muhim xususiyatlaridan biri paxta yakkahokimligining kuchayishi bo'ldi. Markaziy hukumat O'zbekistonni paxta yetishtiruvchi asosiy hudud sifatida rivojlantirish siyosatini olib bordi. Sug'oriladigan yer maydonlari kengaytirildi, yangi kanallar qazildi va paxta ekinlari maydoni yildan yilga oshirildi. Natijada g'alla va boshqa oziq-ovqat ekinlari maydoni qisqarib, respublikaning oziq-ovqat mahsulotlariga qaramligi ortdi.

Sanoatlashtirish natijasida ishchilar soni ko'paydi, yangi mutaxassislar tayyorlandi va shaharlar jadal rivojlana boshladi. Biroq og'ir sanoat va yirik korxonalarining aksariyati markaz manfaatlariga xizmat qildi. Mahalliy iqtisodiyot asosan xomashyo yetkazib beruvchi hudud sifatida shakllantirildi.

1930-yillarning oxiriga kelib O'zbekiston Sovet Ittifoqining muhim paxta bazasiga aylandi. Shu bilan birga, sanoat ishlab chiqarishi ham o'sdi, transport va energetika infratuzilmasi rivojlandi. Ammo iqtisodiy taraqqiyot ma'muriy-buyruqbozlik tizimi asosida amalga oshirilgani sababli iqtisodiy erkinlik cheklanib, mahalliy manfaatlar ikkinchi darajaga tushib qoldi.

Umuman olganda, 1920–1930-yillarda O'zbekiston iqtisodiyotida sanoatlashtirish, elektrlashtirish, transport va irrigatsiya tizimlarining rivojlanishi kabi ijobiy o'zgarishlar yuz berdi. Biroq respublikaning iqtisodiyoti asosan paxtachilikka yo'naltirildi, xususiy mulk tugatildi, kollektivlashtirish siyosati dehqonlarga katta zarar yetkazdi va O'zbekistonning iqtisodiy mustaqilligi cheklanib, u Sovet Ittifoqining xomashyo yetkazib beruvchi hududiga aylantirildi. Shu sababli mazkur davr O'zbekiston tarixida iqtisodiy rivojlanish bilan bir qatorda og'ir ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlar bilan ham alohida ahamiyat kasb etadi

Xulosa. 1920–1930-yillar O'zbekiston iqtisodiyoti tarixida tub burilishlar davri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Bu davrda amalga oshirilgan Yangi iqtisodiy siyosat (NEP) qisqa muddat ichida urush va iqtisodiy tanazzul oqibatlarini bartaraf etishga, qishloq xo'jaligi hamda savdo-sotiqni tiklashga muayyan darajada xizmat qildi. Biroq 1928-yildan boshlab sanoatlashtirish va majburiy kollektivlashtirish siyosatining joriy etilishi iqtisodiy rivojlanishning yangi bosqichini boshlab berdi[3].

Sanoat korxonalarining qurilishi, transport va energetika infratuzilmasining rivojlanishi respublika iqtisodiy salohiyatining oshishiga imkon yaratgan bo'lsa-da, bu jarayon asosan ittifoq markazi manfaatlariga bo'ysundirilgan holda olib borildi. O'zbekiston iqtisodiyoti xomashyo, ayniqsa paxta yetishtirishga ixtisoslashtirildi. Natijada paxta yakkahokimligi kuchayib, oziq-ovqat ekinlari maydonlarining qisqarishi, iqtisodiy muvozanatning buzilishi va respublikaning markazga iqtisodiy qaramligi yanada ortdi.

Qishloq xo‘jaligida amalga oshirilgan kollektivlashtirish siyosati esa dehqon xo‘jaliklarining tugatilishi, xususiy mulkning bekor qilinishi hamda aholi turmush darajasining pasayishi kabi jiddiy ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlarni yuzaga keltirdi. Shu bilan birga, yangi ish o‘rinlarining yaratilishi, sanoat tarmoqlarining kengayishi va mutaxassislar tayyorlash tizimining rivojlanishi iqtisodiy taraqqiyotning ijobiy jihatlari sifatida namoyon bo‘ldi.

Xulosa qilib aytganda, 1920–1930-yillardagi iqtisodiy islohotlar O‘zbekiston iqtisodiyotining keyingi rivojlanishiga katta ta’sir ko‘rsatgan. Mazkur davr tajribasi iqtisodiy siyosatni baholash, tarixiy jarayonlarni xolis tahlil qilish hamda bugungi iqtisodiy islohotlarni ilmiy asosda o‘rganishda muhim tarixiy manba hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo‘q. – Toshkent: Sharq, 1998.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat va jamiyat qurilishi akademiyasi. O‘zbekiston tarixi. – Toshkent: Akademiya, 2019.
3. Rajabov Q., Haydarov M. O‘zbekiston tarixi (1917–1991-yillar). – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
4. Hasanov B., Usmonov Q. O‘zbekiston tarixi. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2017.
5. O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi. 7-jild. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi davlat ilmiy nashriyoti, 2004.
6. Carr, E. H. The Bolshevik Revolution, 1917–1923. Vol. 2. – London: Macmillan, 1952.
7. Nove, Alec. An Economic History of the USSR, 1917–1991. – London: Penguin Books, 1992.
8. Davies, R. W. The Industrialisation of Soviet Russia. Vol. 1: The Socialist Offensive. – London: Macmillan, 1980.
9. Fitzpatrick, Sheila. Stalin’s Peasants: Resistance and Survival in the Russian Village after Collectivization. – New York: Oxford University Press, 1994.
10. Gregory, Paul R., Stuart, Robert C. The Global Economy and Its Economic Systems. – Mason: South-Western Cengage Learning, 2014.